

Francis Scott
Fitzgerald

Velký Gatsby

Velký Gatsby

Francis Scott
Fitzgerald

Velký Gatsby

přeložil Lubomír Dorůžka

$\frac{1}{4}$
00

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Lubomír Dorůžka– c/o Dilia, 1960
Cover © Adéla Korbelářová, 2025
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5545-5 (pdf)

*Nos klobouk ze zlata, jestli se na to dá zlákat,
jestli jsi skokan, tak zkus před ní povyskočit,
až křikne: „Miláčku ve zlatém kloboučku, co umíš
tak pěkně skákat, miláčku, tebe chci mít!“*

Thomas Parke d’Invilliers

Opět Zeldě

KAPITOLA I

Když jsem byl mladší a všechno se mě hloub dotýkalo, dal mi otec jednu radu, která se mi od té doby pořád honí hlavou.

„Vždycky když dostaneš chuť někoho kritizovat,“ řekl mi, „vzpomeň si, že všichni lidé na tomhle světě neměli takové výhody jako ty.“

Víc neřekl, ale byli jsme k sobě vždycky jistým zdrženlivým způsobem neobvykle sdílní a já pochopil, že měl na mysli daleko víc. Proto také bývám zdrženlivý v úsudcích; ten zvyk mi otevřel mnoho podivuhodných povah a učinil mě rovněž obětí hezké řádky notorických otravů. Vyskytne-li se totiž podobná vlastnost u někoho normálního, abnormální mysl ji rychle objeví a přimkne se k ní, a tak se stalo, že jsem byl na univerzitě neprávem obžalován z politikaření, protože jsem byl zasvěcen do tajných bolů neznámých výstředních lidí. Většinu těch důvěrností jsem nevyhledával – často jsem předstíral spánek, zaměstnání nebo nepřátelskou lhostejnost, když jsem podle nějakého neklamného znaku zjistil, že důvěrné sdělení je na obzoru, neboť důvěrná sdělení mladých mužů, nebo alespoň způsob, jakým je vyjadřují, mají obvykle sklon k plagiátorství a brzdí je zřejmá vnitřní cenzura. Být zdrženlivý v úsudcích vyžaduje nekonečné naděje. Pořád se ještě trochu bojím, že o něco přijdu, zapomenu-li – jak otec

snobsky poznamenal a já snobsky opakuji –, že smysl pro základní pravidla slušnosti je novorozenatům rozdělován nerovnoměrně.

Když jsem se takto pochlubil svou snášenlivostí, musím přiznat, že má jisté meze. Základy chování mohou spočívat na tvrdé skále nebo na mokřých bažinách, ale když to dosáhne určité meze, je mi už jedno, na čem spočívají. Když jsem se loni na podzim vrátil z Východu, cítil jsem, že toužím, aby svět nosil uniformu a postavil se jednou provždy do jakéhosi morálního pozoru; nestál jsem už o žádné bouřlivé výlety, na nichž by se mi dostalo privilegia nakouknout do lidského srdce. Jenom na člověka, který dává této knize jméno, jsem nereagoval tímto způsobem – na Gatsbyho, jenž byl ztělesněním všeho, k čemu cítím nepředstírané opovržení. Rodí-li se osobnost z nepřetržité řady úspěšných gest, pak v něm bylo něco oslnivého, jakási zvýšená citlivost pro přísliby života, jako kdyby byl spřízněn s některým z oněch složitých přístrojů, které zaznamenávají zemětřesení na vzdálenost deseti tisíc mil. Takhle citlivá vnímavost neměla nic společného s onou otřelou přístupností dojmům, která se skrývá pod důstojným pojmem „tvůrčí povahy“ – bylo to mimořádné nadání doufat, romantická schopnost být neustále v očekávání, jakou jsem u nikoho jiného nikdy nenašel a jakou asi už stěží někdy najdu. Ne – nakonec se ukázalo, že s Gatsbym je všechno v pořádku; mému zájmu o jalové stesky a krátkodeché extáze lidských bytostí učinilo načas konec to, čeho se Gatsby stal kořistí, ten bídný prach, který se zvedal za jeho sny.

Naše rodina patří již tři generace k významným zámožným lidem v tomto středozápadním městě. Carrawayové jsou vlastně jakýsi klan a říká se u nás, že pocházíme od vévody z Buccleuchu; ale skutečný zakladatel větve, k níž patřím, byl bratr mého

dědečka, který se sem přistěhoval v roce jednapadesátém, do občanské války za sebe poslal náhradníka a zařídil si železářství ve velkém, které můj otec vede dodnes.

Nikdy jsem toho prastrýce neviděl, ale říkají o mně, že jsem mu podoben – soudí tak zejména podle poněkud přísně se tvářícího portrétu, který visí v otcově kanceláři. Skončil jsem studie v New Havenu roku 1915, právě čtvrt století po svém otci, a o něco později jsem se zúčastnil onoho opožděného teutonského stěhování národů, známého pod jménem světová válka. Náš protiútok se mi líbil do té míry, že když jsem přišel zpátky, neměl jsem stání. Místo aby byl Středozápad teplým koutkem v srdci světa, vypadal nyní jako rozervaný okraj vesmíru – a tak jsem se rozhodl jít na Východ a naučit se obchodovat s cennými papíry. Obchodoval s nimi každý, koho jsem znal, a tak jsem se domníval, že jednoho svobodného mládence to ještě může uživit. Všechny tety a strýcové o tom konali porady, jako by pro mne vybírali přípravku, ale konečně, tváříce se velmi vážně a zdráhavě, prohlásili, „no vlastně – proč ne“. Otec se uvolil, že mě bude rok finančně podporovat, a po všelijakých zdrženích jsem přišel na Východ – myslel jsem, že natrvalo – na jaře v roce dvaadvacátém.

Především šlo o to, najít si ve městě byt, ale bylo to zrovna v teplé sezóně a já sotva opustil krajinu rozlehlých trávníků a přívětivých stromů, takže když mi jeden mladý muž v kanceláři navrhl, abychom si společně pronajali dům na předměstí, zdálo se mi, že je to ohromný nápad. Sehnal ten domek, větrem ošlehaný bungalov z lepenky za osmdesát dolarů měsíčně, ale v posledním okamžiku ho firma poslala do Washingtonu a já šel na venek sám. Měl jsem psa – alespoň několik dnů jsem ho měl, potom utekl –, dále starého dodge a finskou hospodyni, která mi stlala a vařila snídani a nad elektrickým sporákem si pro sebe mumlala finské moudrosti.

Pár dnů jsem byl opuštěný, až mě jednou ráno zastavil na cestě nějaký člověk, který přijel o něco později než já.

„Jak se dostanu do vesnice Západní Vejce?“ zeptal se bezradně.

Řekl jsem mu to. A když jsem kráčet dál, nebyl jsem už opuštěn. Stal jsem se průvodcem cizinců, průkopníkem, pionýrským osadníkem. Udělil mi tak zcela mimochodem místní domovské právo.

A tak v záři slunce a v záplavě listů na rozpukajících stromech, vyrůstajících jako ve zrychleném filmu, zmocnilo se mě ono známé přesvědčení, že s létem začíná život znovu.

Jednak jsem měl tolik co číst a bylo tu tolik kypícího zdraví, jež si člověk mohl natrhat rovnou ze životodárného vzduchu. Koupil jsem si několik svazků pojednávajících o bankovních záležitostech a o úvěru a o ukládacích papírech; stály na mé polici červené a zlaté jako nové peníze z mincovny a slibovaly odhalit skvělá tajemství, která znali pouze Midas a Morgan a Maecenas. A choval jsem vznešený úmysl přečíst si ještě mnoho jiných knih. Na univerzitě jsem měl jisté literární sklony – jeden rok jsem napsal řadu pompézních a zcela frázovitých úvodníků pro *Yaleské noviny* – a nyní jsem se chystal, že se k tomu opět vrátím a stanu se tím nejspecializovanějším odborníkem, člověkem všestranného rozhledu. To není pouze epigram – koneckonců se člověk na život nejlépe dívá jen z jednoho okna.

Byla to čistě náhoda, že jsem si najal dům v jedné z nejpodivnějších osad v Severní Americe. Bylo to na onom útlém bouřlivém ostrově, který se rozprostírá na východ od New Yorku a kde jsou kromě jiných přírodních zvláštností dva podivuhodné pevninské útvary. Z onoho velkého mokrého venkovského dvora longislandského Průlivu, z té nejkrotší spousty slané vody na západní polokouli, vyčnívá dvacet mil od města pár obrovských vajec stejného tvaru, oddělených jen jakousi

rádobyzátokou. Nejsou to dokonalé ovály – na koncích, kde se dotýkají, jsou obě zploštělá jako vejce v příběhu o Kolumbovi –, ale rackům, kteří se nad nimi vznášejí, musí jejich fyzická podobnost ustavičně působit zmatek. Ty, kdo nemají křídla, zaujme mnohem víc skutečnost, že kromě tvaru a velikosti se v ničem jiném nepodobají.

Bydlel jsem na Západním Vejci, na tom – no prostě na tom méně elegantním, ačkoliv tohle je velmi povrchní nálepka, jak vyjádřit bizarní a dosti podivný kontrast mezi nimi. Můj dům stál na samé špičce Vejce, pouhých padesát yardů od Průlivu, a byl vmáčknut mezi dvě obrovské budovy, za které se platí dvanaáct až patnáct tisíc dolarů za sezónu. Budova po mé pravici byla podle všech měřítek něco velkolepého – byla to opravdu napodobenina nějakého normanského Hôtel de Ville, na jedné straně s věží, zbrusu novou pod tenoučkými vousy drsného břechťanu, s mramorovým bazénem a s více než čtyřicetiačtyřicetým trávníkem a zahradou. To bylo Gatsbyho sídlo. Nebo spíš, jelikož jsem pana Gatsbyho ještě neznal, bylo to sídlo obývané pánem onoho jména. Můj vlastní dům byl pro ostudu, ale byla to malá ostuda a přehlédli ji, takže jsem měl vyhlídku na vodu, částečnou vyhlídku na sousedův trávník a potěšení z blízkosti milionářů – to vše za osmdesát dolarů měsíčně.

Na druhé straně rádobyzátoky se podél vody táhly třpytící se paláce elegantního Východního Vejce a události léta začínají vlastně toho večera, kdy jsem tam jel na večeři k Buchanánovým. Daisy byla má vzdálená sestřenice z druhého kolena a Toma jsem poznal na univerzitě. A hned po válce jsem u nich strávil dva dny v Chicagu.

Daisyin manžel býval kromě jiných fyzických předností jedním z nejbáječnějších křidel, jaká kdy hrála fotbal v New Havenu – v určitém smyslu postavou celonárodního významu, jedním z těch lidí, kteří v jednadvaceti dosáhnou tak závratné

výtečnosti v nějakém omezeném oboru, že všechno, co přijde potom, cítí už jako strašné zklamání. Pocházel z nesmírně bohaté rodiny – dokonce i na univerzitě mu vytýkali, jak rozhazuje peníze –, ale pak odešel z Chicaga a přesídlil na Východ s takovou pompou, že to člověku vyrazilo dech: přivezl si například úplný tým pólových poníků až z Lake Forestu. Bylo těžké uvěřit, že někdo z mé generace je tak bohatý, že si to může dovolit.

Proč přišli na Východ, to nevím. Pro nic za nic strávili rok ve Francii a potom se toulali bez cíle z místa na místo všude, kde lidé hráli pólo a oddávali se vespolek bohatství. Tentokrát se prý přestěhovali natrvalo, řekla Daisy do telefonu, ale já jí nevěřil – do srdce jsem jí neviděl, ale cítil jsem, že Tom bude přelétat věčně a neurčitě toužit po dramatické vřavě nějakého definitivně dohraného fotbalového zápasu.

A tak se stalo, že jsem jednoho vlahého větrného večera jel naproti na Východní Vejce navštívit dva staré přátele, které jsem sotva znal. Jejich dům byl ještě honosnější, než jsem očekával: veselé červenobílé sídlo v georgiánském koloniálním slohu nad zálivem. Trávník začínal u pobřeží a táhl se čtvrt míle směrem ke hlavnímu vchodu, přeskakoval sluneční hodiny a cihlové chodníčky a ohnivé zahrady – a nakonec, když dosáhl domu, vyhrnul se po něm vzhůru v podobě svítivých stonků popínavých rostlin, jakoby popoháněn vlastním rozběhem. Průčelí prolamovala řada francouzských oken, zářících nyní odraženým zlatem a široce otevřených do vlahého větrného odpoledne, a na verandě stál rozkročen Tom Buchanan v jezdeckém oděvu.

Změnil se od té doby, co býval v New Havenu. Teď to byl rozložitý třicátník s vlasy jako sláma a měl dost tvrdé rty a povýšené způsoby. Obličejí vévodil pár arogantních očí, takže Tom vypadal, jako by se neustále útočně nakláněl dopředu. Dokonce ani zženštilá paráda jezdeckého oděvu nemohla skrýt

nesmírnou sílu toho těla – zdálo se, že třpytící se jezdecké boty vyplňuje do té míry, že šněrování na horním konci hrozí prasknutím, a když pod tenkým kabátem pohnul paží, bylo vidět, jak se mu tam převaluje veliký chomáč svalů. Bylo to tělo schopné nesmírného úsilí – kruté tělo.

Jeho obvyklý tón, hrubší, chraplavý tenor, ještě zvyšoval dojem svárlivosti. Byl v něm nádech otcovského pohrdání i vůči lidem, které měl rád – a v New Havenu byli lidé, kteří ho do hloubi duše nenáviděli.

Jako by říkal: „Nemyslete si, že můj názor na tyhle věci je rozhodující jen proto, že jsem silnější a že jsem víc chlap než vy.“ V posledním ročníku jsme byli spolu ve stejném klubu, a ačkoliv jsme se nikdy nestali důvěrnými přáteli, měl jsem vždycky dojem, že jsem pro něho přijatelný a že ve své zatvrzelé a vzdorné úzkostlivosti chce, abych ho měl rád.

Několik minut jsme rozmlouvali na slunné verandě.

„Mám to tady hezké,“ řekl a přitom se těkavě rozhlédl.

Vzal mě za rameno, otočil mě a širokou plochou rukou se rozmáchl podél průčelí; ten pohyb zahrnoval nízko položenou italskou zahradu, půlakr přeplněný ostře vonícími růžemi a tuponosý motorový člun, který příliv házel zpátky do moře.

„Patřilo to Demainovi, tomu olejáři.“ Pak mě zase zdvořile a náhle otočil. „Půjdeme dovnitř.“

Šli jsme vysokou chodbou do jasné, růžově zbarvené místnosti, křehce vsazené do domu francouzskými okny na obou koncích. Okna byla dokořán a svítivou bělostí kontrastovala s čerstvou trávou venku, která jako by vrůstala až kousek do domu. Pokojem proudil vánek, na jednom konci vháněl záclony jako bledé vlajky dovnitř a na druhém je vyháněl ven, rozechvíval je až nahoru ke stropu, který vypadal jako svatební dort s cukrovou polevou – a potom se převaloval po vínově červeném koberci a dělal na něm stíny jako vítr na moři.

Jediným úplně nehybným předmětem v pokoji byl obrovský gauč, na kterém se vznášely dvě mladé ženy jako na upoutaném balóně. Obě byly v bílém a šaty se na nich třepetaly a nadouvaly, jako by je vítr právě přivanul zpět z krátkého letu kolem domu. Chvilí jsem zůstal stát a naslouchal šlehání a pleskotu záclon a sténání obrazu na stěně. Pak se ozvalo zadunění, jak Tom Buchanan zavřel zadní okna, a zajatý vítr v pokoji odumřel a záclony a koberce a ty dvě mladé ženy se pomalu snesly na podlahu.

Tu mladší jsem neznal. Ležela natažena na svém konci pohovky, ani se nepohnula a bradu měla trochu vystrčenou, jako by se na ní pokoušela udržet něco, co podle všeho upadne. Jestli mě koutkem oka zahlédla, nedala to žádným způsobem najevo – opravdu, byl jsem natolik překvapen, až jsem málem zamumlal omluvu, že jsem ji svým příchodem vyrušil.

Druhá dívka, Daisy, se pokusila vstát – trochu se naklonila dopředu a zatvářila se přitom svědomitě –, pak se zasmála nesmyslným okouzlujícím drobným smíchem a já se také zasmál a popošel jsem dál do pokoje.

„N – n – nemůžu se štěstím ani pohnout.“

Zase se zasmála, jako by řekla něco velmi vtipného, chvíli mě držela za ruku a dívala se mi do obličeje s výrazem, že na celém světě není člověka, kterého tak toužila spatřit. Tak to dělala vždycky. Zašeptala něco, jako že příjmení té balancující dívky je Bakerová. (Slyšel jsem o Daisy říkat, že šeptá jen proto, aby se k ní lidé nakláněli; to byla nepodstatná kritika, která naprosto nemohla zmenšit půvab jejího chování.)

Tak či tak, rty slečny Bakerové se zachvěly, pokynula mi téměř nepozorovatelně a pak zase rychle zvrátila hlavu zpátky – předmět, který se pokoušela udržet, se zřejmě trochu zakýval a toho se asi ulekla. Zase jsem měl na jazyku nějakou omluvu. Skoro každý projev naprosté soběstačnosti mě ohromí a naplní obdivem.

Podíval jsem se znovu na svou sestřenici a ta mi tichým, lahodným hlasem počala klást otázky. Byl to hlas, jaký ucho sleduje, když jeho kadence stoupá a klesá, jako by každá věta byla sledem not, které už nikdy nikdo nezahraje. Obličej měla smutný a rozkošný a všechno v něm bylo zářivé, zářivé oči a zářivá vášnivá ústa, ale v hlase jí zaznívalo vzrušení, na něž muži, kteří o ni stáli, těžko zapomínali: melodická křivka, plná naléhavosti, šeptem pronesené „poslyš“, příslib, že právě před chvílí udělala něco veselého a vzrušujícího a že něco veselého a vzrušujícího se vznáší ve vzduchu i pro nejbližší budoucnost.

Řekl jsem jí, že jsem se cestou na Východ zastavil na den v Chicagu a že ji několik lidí vzkázalo po mně pozdravovat.

„Scházím jim?“ zvolala nadšeně.

„Celé město se proměnilo v poušť. Všechna auta mají levé zadní kolo natřeno načerno jako smuteční věnec a na severním nábreží se ozývá celou noc neustálé kvílení.“

„To je báječné. Vrátime se tam, Tome. Zítra!“ Potom dodala mimochodem: „Měl by ses podívat na dítě.“

„To bych rád.“

„Spí. Jsou jí tři roky. Tys ji ještě neviděl?“

„Ne.“

„Tak to bys ji měl vidět. Je –“

Tom Buchanan, který se neklidně potloukal po pokoji, se zastavil a položil mi ruku na rameno.

„Co děláš, Nicku?“

„Dělám obchodního zástupce.“

„U které firmy?“

Řekl jsem mu to.

„O té jsem nikdy neslyšel,“ prohlásil rozhodně.

To mě otrávil.

„Uslyšíš,“ odpověděl jsem krátce. „Uslyšíš, jestli zůstaneš na Východě.“

„Ach, já zůstanu na Východě, jen se neboj,“ řekl a podíval se na Daisy a potom zase na mne, jako by ještě něco čekal.

„To bych byl pěkný pitomec, abych žil někde jinde.“

V tom okamžiku řekla slečna Bakerová: „To ano!“ tak náhle, že jsem sebou trhl – byla to první slova, která pronesla od chvíle, co jsem přišel do pokoje. Zřejmě ji to překvapilo stejně jako mne, neboť zívla a několika rychlými, čilými pohyby se postavila.

„Úplně jsem ztuhla,“ stěžovala si, „ani nepamatuju, jak dlouho už ležím na tom gauči.“

„Na mě se nedívej,“ odpověděla břitce Daisy, „celé odpoledne se tě snažím vytáhnout do New Yorku.“

„Ne, díky,“ řekla slečna Bakerová čtyřem koktajlům, které právě vyrukovaly ze spíže. „Musím za každou cenu dodržovat trénink.“

Její hostitel se na ni podíval nedůvěřivě.

„To teda dodržujete!“ Vypil svůj koktajl, jako by to byla kapka na dně sklenice. „Že vy vůbec někdy něco dokázete, to nechápu.“

Podíval jsem se na slečnu Bakerovou a napadlo mi, co to asi je, co „dokáže“. Bavilo mě dívat se na ni. Byla to štíhlá dívka s drobnými ňadry a držela se zpříma, což zdůrazňovala ještě tím, že strkala ramena dozadu jako mladý kadet. Z bledého, okouzlujícího a nespokojeného obličeje na mne pohlédly její šedé, v slunci mžourající oči se zdvořile opěťovanou zvědavostí. A tu mi napadlo, že jsem ji nebo její fotografii už někde viděl.

„Vy bydlíte na Západním Vejci,“ poznamenala s opovržením. „Znám tam někoho.“

„Neznám tam ani živou –“

„Přece musíte znát Gatsbyho.“

„Gatsbyho?“ zeptala se Daisy. „Jakého Gatsbyho?“

Než jsem mohl odpovědět, že to je můj soused, ohlásili večeri. Tom Buchanan mi pánovitě vklínil strnulou ruku do podpaží a vyvedl mě z pokoje, jako by přesunoval figurku v dámě na jiné políčko.

Beze spěchu, štíhlé a nedbalé, s rukama lehce opřenýma v bok, obě mladé ženy nás předešly na růžově zbarvenou verandu, otevřenou směrem k západu slunce, kde na stole v ochablém větru blikaly čtyři svíčky.

„K čemu svíčky?“ protestovala Daisy a zamračila se. Uhasila je prsty. „Za čtrnáct dní je nejdelší den v roce.“ Podívala se na nás celá rozzářená. „Taky vždycky čekáte na nejdelší den v roce a pak ho propasete? Já vždycky čekám na nejdelší den v roce a pak ho propasu.“

„Měli bychom si něco vymyslet,“ zívla slečna Bakerová a sedla si ke stolu, jako kdyby lezla do postele.

„Dobře,“ řekla Daisy. „A co si vymyslíme?“ Obrátila se bezradně ke mně: „Co si lidé vymýšlejí?“

Než jsem mohl odpovědět, upřela vyděšené oči na svůj malíček.

„Podívej!“ postěžovala si. „Poranila jsem se.“

Všichni jsme se podívali – kloub byl modrý, skoro černý.

„To jsi udělal ty, Tome,“ řekla vyčítavě. „Vím, žes nechtěl, ale *udělal* jsi to. To mám z toho, že jsem si vzala hrubce, takového ukázkového, nadělaného, neohrabaného hromotluka, takového –“

„Nerad slyším slovo ‚hromotluk‘,“ řekl Tom rozmrzele, „i když jen v legraci.“

„Hromotluka,“ trvala na svém Daisy.

Někdy mluvily ona a slečna Bakerová najednou, aniž si překážely, se škádlivou nedůsledností, která nikdy nezněla úplně jako štěbetání a byla tak chladná jako jejich bílé šaty a neosobní oči, prosté vší touhy. Byly tu, braly Toma a mne na vědomí,